

ЕКОЛОГИЯ

БИОСФЕРНИ РЕЗЕРВАТИ В РОДОПИТЕ - “КУПЕНА”, “МАНТАРИЦА” И “ДУПКАТА”

Ивелин МОЛЛОВ

КУПЕНА

Биосферният резерват “Купена” се намира в северните склонове на Родопите на около 3 км югоизточно от гр. Пещера. Обхваща територия от 3049,2 ха с надморска височина от 550 до 1400 м. Обявен е за резерват през 1961 г. с цел да се запази природният ландшафт и разнообразната флора и фауна, а статута си на биосферен получава през 1977 г.

Климатът на резервата е преходно-континентален. Теренът е разнообразен и силно пресечен. Преобладават три типа почви: кафяви горски, канелени горски и хумусно-карбонатни. От тях най-много са кафявите горски почви.

Резерватът се счита за естествен дендрариум. От дървесните видове най-широко застъпени са: бял бор, черен бор, обикновена ела, бук, зимен дъб, едролитна липа, клен, шестил, явор, мъждрян, обикновен габър, келяв габър, бяла бреза, трепетлика, бряст и др.

Основен лесообразувател в ниската част на резервата е зимният дъб. Насажденията му започват от 600 м и стигат до 1000 м н. в. Много интересни са съчетанията на зимния дъб със субдоминантните видове - зимен дъб и бял бор, зимен дъб и бук, зимен дъб и габър и др. Най-широко разпространение в резервата имат насажденията, в които преоб-

ладава букът. Той също образува много съчетания с други видове - бук и бял бор, бук и ела, бук и зимен дъб, бук и обикновен габър и др. Интересна особеност на растителността в резервата са насажденията, в които преобладава обикновена ела. Те са на трето място след буковите и белоборовите и са разположени на 1100 - 1400 м н. в.

В ниската част - в зоната на дъбовите гори, се срещат: глог, шипка, обикновена леска, обикновен дрян, обикновен люляк, птиче грозде и др.

В зоната на буковите насаждения се срещат: шипка, черен и червен бърз, глог, лоницера, леска, френско грозде и много други.

Тревната покривка в дъбовата зона е съставена от: класица, власатки, овсиги, ежова главица, бял равнец, жълт кантарион, поветица и др.

Тревната покривка в буковата зона е образувана предимно от: светлика, лазаркия, заешки киселец, здравец, лепка, коприва, паламида, темнуга.

В зоната на иглолистните гори подлесът най-често се състои от: обикновена хвойна, червена и обикновена боровинка, светлика, заешки киселец, както и от много други видове.

Много интересна е фауната на резервата. Защитената територия дължи известността си на това, че в нея се намира най-голямото находище на диви кози у нас. Фаунистичното богатство на Купена се допълва още от: сърни, благородни елени, кафява мечка, обикновена катерица, дива свиня и др.

Изглед от биосферен резерват “Купена”

Изключително разнообразна е орнитофауната, представена от: глухар, кукувица, папуняк, черен кълвач, голям пъстър кълвач, трипръст кълвач, обикновен мишелов, скален орел, сойка, гарван гробар, обикновена чинка, син синигер, голям синигер, кос, скална лястовица и др.

Основните проблеми на биосферен резерват “Купена” произлизат от голямата му близост до гр. Пещера, което го прави леснодостъпен за туристи. В резервата са забранени всякакви действия, нарушаващи естествения самобитен характер на природата. Охраната му се осигурява от РИОСВ - гр. Пазарджик.

МАНТАРИЦА

Биосферният резерват “Мантарица” е разположен в Западните Родопи в землището на с. Ракитово, като обхваща местностите Петлите, Каинаците и Мантарица. Разположен е северно от най-високия в тази част на Родопите връх - Голяма Сютя (2186 м). Обявен е за резерват през 1968 г. с цел да се запазят биотопите на глухара, който тук е много разпространен, както и вековните девствени иглолистни гори. През 1977 г. е включен към списъка на биосферните резервати по програмата МАВ на ЮНЕСКО и днес заема територия от 1319,9 ха.

Надморската височина на резервата е от 1200 м. Терените са слабо наклонени, а релефът е типичен за Западните Родопи, с много карстови райони. Почвената покривка е съставена от канелени горски, кафяви горски и планинско-горски тъмноцветни почви.

Климатичните, почвените и планинските условия създават възможности за развитието на богата дървесна растителност. Най-разпространен е смърчът, който се придружава от ела, бук или бял бор.

Храстовата растителност в резервата е малко, тъй като районът е силно зелесен. Срещат се трепетлика, ива, елша, глог,

малина, боровинки, хвойна и др. От тревната растителност на откритите поляни преобладават представители на житните, кремевите и бобовите. Резерватът е богат на различни видове гъби.

Фауната на резервата е представена от: благороден елен, сърна, дива свиня, кафява мечка, белка, златка, лисица и др.

Мантарица е едно от най-големите естествени местообитания на глухара в България. От другите птици тук гнездят още: соколи, ястреби, сойки, свраки, кълвачи и др.

Основните проблеми на резервата са свързани с големия поток от туристи, браконьерството, както и липсата на комплексни научни изследвания на флората и фауната. Охраната на резервата се осигурява от РИОСВ - гр. Пазарджик.

ДУПКАТА

Биосферният резерват “Дупката” е разположен в землищата на с. Фотиново и гр. Батак по югозападните склонове на Родопите. Обявен е за резерват през 1956 г., като предназначението му е да запази неповторимата девствена природа, богата на иглолистни дървесни видове и интересни представители на бозайниците. Обявен е за биосферен резерват през 1977 г. и днес заема площ от 1929,3 ха на надморска височина от 600 до 1350 м.

Релефът на резервата е планински и преобладават светло- и тъмнокафяви горски почви.

Това е един типичен горски резерват, в който иглолистните гори заемат 83% от територията му.

КИНО

ДА ВЗЕМЕШ ВРЕМЕТО В РЪЦЕ

Вазкен НАЛБАНТЯН

На 18 декември 2003 г. режисьорът Ивайло Иванов – преподавател по операторско майсторство в Пловдивския университет, представи филма си “Да вземеш времето в ръце”. Сред многобройната публика в Дома на науката и техниката присъстваше и реставраторът на градски часовници Димитър Тодоров. Неговият светоглед и майсторлък са положени в канавата на филма, който бихме искали да представим и от страниците на вестника.

Всички знаете, че три тела и положение то им на небосвода определят представата ни за времето: слънцето – за годината, луната – за месеца, и земята – за деня. Филмът на Ивай-

ло Иванов протяга ръце към тези светили от името на човек, когото понякога наричат *Реставратора на часовници*. Вие сами ще проследите перипетиите около тяхното улавяне и вероятно ще се учудите как така слънцето става на часовникова кула, за да измери две, три или четири столетия. Как луната става на камбана, за да отмери двадесет и четирите удара на древния месец. Как самите хора стават на прах, за да опазят това, което са снели от небосвода и сякаш за да ни припомним пясъчния часовник.

Реставраторът на часовници може да се учуди на човешката любов към времето, но още повече на това,

чрез което то се извисява и се вижда, и от това, чрез което се отгласява и се чува. Първото малко ще напомня за обелиските и Средиземноморието, второто – за първите механични часовници и Новото време. И отново *майсторът* ще ни каже за Божията помощ, която дава сили за поправяне. За това как часовниците първо трябва да се доловят, да се разбере дали говорят български или да се научи румънски, унгарски или италиански, за да се опознаят.

Ще се усмихнете на смелчаците, които свалят бронзовата камба-

на, за да отмерят – стъпало по стъпало – ритъма на собственото си престъпление. Да запечатат “Камбани бият, мамо, камбани бият”, без да различат звука на оповестяването от звука на насилието. Ще усетите скръбта на забравения човек, когото часовникът сякаш измества, за да му напомни малко по-късно, че го вика и че вече са едно и също. И ще си

спомните за Пловдивския часовник, останал до край верен на първия си стопанин, от когото е бил майсторен. За зъбенето му и дори за лая му, докато отново бъде приласкан.

Такива са си хората и часовниците, учат се един от друг, враждат се един в друг, за да извисят общия си ръст над стотиците вперени в околото им очи.

БИОСФЕРНИТЕ...

ОТ СТР. 10

Значителна част от насажденията са от бял бор, придружен от смърч, ела, трепетлика, шестил, бук и обикновен габър.

От храстовата растителност се среща преди всичко къпина, малина, червена и черна боровинка, тракийска жълтуга – български ендемит.

От представителите на тревната растителност особен интерес представляват балканските ендемити – силивряк и пирински чай, а също и свецицата, жълтата иглика, родопският кантарион и горският здравец.

Фауната е представена от: сърни, диви свине, лисици, зайци, катерици и др.

С изключение на незаконната сеч и горските пожари резерватът е почти незасегнат от човешката дейност. Охраната му се осигурява от РИОСВ – гр. Пазарджик.

МОРФОЛОГЪТ “ОЛИМПИЕЦ” ЗА 2003 ГОДИНА

Призът “Морфолог на годината” в шестото издание на студентската олимпиада по морфология на съвременния български език беше спечелен от Гергана Петкова, специалност Български език и английски език, с резултат от 404 точки. Сутринта на 10 януари започна лингвистичното събитие, което във времето нарекоха “нетрадиционна форма на изпит”. Неговото начало се поставя през зимата на 1999 г. Тогава гл. ас. д-р Красимира Чакърлова съставя първия “олимпийски” вариант, чиято екзотична структура дава възможност не само за репродуциране на преподаденото в лекционния курс и семинарните занятия, а и за проява на логически подход към евристични проблеми в

българската морфология. От друга страна, олимпиадата излъчва потенциални кандидат-езиковеди, участващи и в секция “Езикознание” на ежегодната Национална студентска научна конференция. Морфологът на 2000-та Здравко Минчев например е победител и на националната конференция.

Един ретроспективен поглед към олимпиадата показва нейното позитивно развитие, като в последните две години победителите освен диплом получават и парична премия. Несъмнено за случващото се дотук особен е приносът на бившия декан на Филологическия факултет и настоящ ректор на университета проф. дфн Иван Куцаров, който дава патронаж на проявата

и стимулира утвърждаването на нейното своеобразие.

Будят интерес и статистическите данни: от 1999 г. насам титлата “Морфолог на годината” става притежание на участници от Българска филология и хибридите специалности. Организаторите отбелязват, че повече от два пъти представители на Славянска филология са близо до върха, но с незначителна разлика остават подгласници от второто място. Сега то е за Камелия Марешова, набрала 400 точки. Диана Даскалова от Българска филология има със седем по-малко (393) и заема третата позиция в настоящата класация.

Тенчо
ДЕРЕКИОВЛИЕВ